

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ДОВГОПОЛОВА Ганна Геннадіївна

УДК 373.014.3(73)"198/20"(043.3)

**КУЛЬТУРА АМЕРИКАНСЬКОЇ ШКОЛИ
В КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ США
80-Х РОКІВ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат наук з державного управління, доцент
Пшенична Любов Василівна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка, перший проректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Огієнко Олена Іванівна,
Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН
України,
завідувач відділу інноваційних педагогічних технологій;

кандидат педагогічних наук, доцент
Мілютіна Ольга Костянтинівна,
Глухівський національний педагогічний університет імені
Олександра Довженка,
завідувач кафедри іноземних мов і методики навчання.

Захист відбудеться 14 жовтня 2014 року о 14 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.053.01 Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 218.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 13 вересня 2014 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інтеграція України до європейського та світового освітнього простору зумовлює необхідність розв'язання низки складних проблем. До них, згідно з положеннями «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», належать передусім такі, як підвищення якості освіти, структурна перебудова освітньої системи відповідно до актуальних потреб розвитку суспільства знань, розширення міжнародного співробітництва, вивчення та використання кращого зарубіжного досвіду у сфері освіти.

Українська держава здійснює кроки щодо реформування вітчизняної системи освіти. Водночас якісний аналіз освітніх реалій показує, що часто реформаційні процеси є малорезультативними через недостатню увагу до розвитку культури навчальних закладів, що передбачає залучення головних агентів змін (шкільної адміністрації, педагогів-практиків, місцевої громади) до розробки програми реформ, до перетворення школи з організації, що навчає, на організацію, що навчається. Необхідність зміни культури школи підтверджується досвідом освітніх реформ зарубіжних країн, зокрема США, де протягом 80-х рр. XX – початку XXI ст. здійснювалися масштабні та послідовні перетворення системи середньої освіти.

В Україні нагальна необхідність реформування системи середньої освіти задекларована в державних документах: Законі України «Про загальну середню освіту» (1999 р.), Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності (2000 р.), Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.), Законі України «Про інноваційну діяльність» (2003 р.), Указі Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» (2005 р.), урядовому проєкті «Український прорив» (2008 р.) та ін.

Доцільність наукового опрацювання проблеми розвитку культури школи пов'язана з необхідністю розв'язання низки суперечностей: між потребою у реформаційних перетвореннях вітчизняної освіти, що диктуються глобальними процесами побудови суспільства знань, євроінтеграційними інтенціями нашої держави, та традиціоналізмом культури школи як соціального інституту; між високим рівнем розроблення теоретичних засад розвитку культури школи, що має місце в світовій педагогічній науці, та недостатньою розробленістю цих проблем у вітчизняній теорії освіти; між позитивним американським досвідом перебудови культури школи у відповідності до актуальних реформаційних стратегій та недостатнім рівнем його дослідження та використання в Україні.

Середня школа США як об'єкт дослідження традиційно становить науковий інтерес для вітчизняних педагогів-компаративістів, про що свідчить значна кількість наукових розвідок. Зокрема, філософські засади досліджуваної проблеми розглядаються в роботах В. Жуковського, Т. Кошманової, О. Мілової, І. Радіонової та ін. Історичні аспекти формування культури американської середньої школи досліджуються в працях І. Ветрової, Н. Голубкової, В. Жуковського, Н. Кравцової, Н. Пацевко та ін. Особливостям управління середньою освітою США присвячено, зокрема праці М. Бойченко, С. Бурдіної, В. Громова, О. Локшиної, А. Сбруєвої та ін. Проблеми змісту

освіти та виховання в американській школі висвітлюються в працях О. Бевз, Я. Бельмаз, Я. Гулецької, Н. Заїченко, О. Літвінова, Т. Ліхневської, О. Плахотнюк, А. Чернякової, М. Шутової та ін. Окремі аспекти проблеми розвитку культури американської школи знаходимо у працях, що присвячені питанням підготовки педагогічних кадрів. Це праці Я. Гулецької, І. Гушлевської, Т. Кошманової, М. Нагач, О. Орловської, К. Рибачука, І. Сулим-Карлір та ін.

Однак, попри інтенсивний розвиток упродовж останніх двох десятиліть вітчизняної порівняльно-педагогічної американістики, аналіз наукових джерел дав змогу констатувати, що культура американської школи донині не була предметом спеціальних досліджень українських науковців.

У наукових розвідках західних (європейських та північно-американських) компаративістів проблема культури школи, її типів у сучасній американській школі стала предметом вивчення таких теоретиків освіти, як Е. Брік, Т. Діл, Дж. Еванс, К. Луїс, К. Петерсон, М. Фуллан, Дж. Харрісон, Д. Хопкінс та ін. Роль зміни культури школи як пріоритету освітніх реформ висвітлено в працях Р. Ліндла, Ф. Ньюменна, Е. Харгрівса та ін.

Ураховуючи важливість застосування в Україні позитивного досвіду США у реформуванні середньої освіти та недостатню теоретико-педагогічну та методичну розробку проблеми розвитку культури школи на етапі побудови суспільства знань, для дисертаційного дослідження обрано тему **«Культура американської школи в контексті реформи середньої освіти США 80-х років ХХ – початку ХХІ століття»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною комплексного дослідження кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Інноваційні підходи до управління якістю освіти» (реєстраційний номер 0113U004660). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 6 від 28 грудня 2009 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 30 березня 2010 р.).

Мета дослідження: з'ясувати теоретичні засади, провідні стратегії, механізми розвитку культури американської школи в контексті реформи середньої освіти США 80-х років ХХ – початку ХХІ століття та окреслити можливості використання інноваційних ідей американського досвіду в Україні.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. Здійснити аналіз стану розроблення досліджуваної проблеми у вітчизняній порівняльній педагогіці.
2. Схарактеризувати концептуальні підходи до розгляду культури школи в сучасній теорії освіти США.
3. Виокремити історичні етапи становлення й розвитку культури американської школи.

4. З'ясувати провідні стратегії та механізми розвитку культури американської школи в досліджуваній період.
5. На основі порівняння особливостей розвитку культури американської та української школи окреслити можливості використання інноваційних ідей американського досвіду розвитку культури школи в Україні.

Об'єкт дослідження – культура американської школи.

Предмет дослідження – провідні стратегії та механізми розвитку культури американської школи в контексті реформи середньої освіти США 80-х рр. ХХ – початку ХХІ ст.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від 80-х рр. ХХ ст. до початку ХХІ ст. *Нижня хронологічна межа* визначається початком реформи середньої освіти США (1983 р.), пов'язаної з якісно новими вимогами до школи в умовах нових викликів і небезпек глобалізації: забезпечення високої якості освіти для всіх та перетворення школи на безпечне середовище. *Верхня хронологічна межа* (10-ті рр. ХХІ ст.) детермінована завершенням циклу реформ у освіті, у контексті якого заходи, що спрямовані на розвиток культури середніх навчальних закладів, набули важливого значення.

Для обґрунтування сутності сучасного стану й перспектив розвитку культури американської школи в дисертації здійснено ретроспективний аналіз досліджуваної проблеми та визначено етапи розвитку культури американської школи у більш широких історичних межах.

Методологічною основою дослідження є загальні принципи теорії наукового пізнання, діалектичні принципи взаємозв'язку та взаємозумовленості процесів, взаємовпливу і взаємозалежності явищ об'єктивної дійсності; положення про єдність теорії та практики.

Розробляючи конкретну методологію дослідження використано *історичний* підхід, який покладено в основу вивчення культури американської школи в її історичному розвитку; *системний* підхід, що забезпечив можливість розглянути культуру американської школи як складний феномен, який функціонує та розвивається у взаємозв'язку та взаємодії всіх її складових у динамічному контексті реформування системи освіти; *аксіологічний* і *культурологічний* підходи, що уможливили схарактеризувати сутність поняття «культура школи» в сучасній теорії освіти США, та *компаративний* підхід, який дозволив окреслити можливості використання позитивного досвіду США в умовах модернізації вітчизняної середньої освіти.

Теоретичну основу дослідження становлять: концептуальні положення педагогічної компаративістики (В. Жуковський, О. Заболотна, Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Матвієнко, Г. Ніколаї, О. Огієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва, О. Сухомлинська); філософські концепції функціонування та розвитку освітніх систем (В. Андрущенко, І. Зязюн, Т. Кошманова, В. Кремень, К. Приходченко); теорії освітніх реформ (О. Матвієнко, А. Сбруєва, Т. Серджіованні, М. Фуллан, Е. Харгрівз); методологічні та концептуальні засади управління освітою (О. Козлова, Л. Пшенична, Є. Хриков, В. Чарлз, Л. Хілл, М. Герет, Г. Хофстед);

теорії рекультуризації школи (У. Гуденуф, Н. Золлерс, Р. Масловські, Ф. Ньюман, Д. Руссо, Л. Столл, Д. Харгрівз).

Методи дослідження. Для реалізації мети дослідження та поставлених завдань використано комплекс методів: *загальнонаукових* – аналіз, синтез, абстрагування, порівняння та узагальнення, що забезпечили з'ясування особливостей генези концептуальних підходів, покладених в основу розвитку досліджуваного феномену та дали змогу проаналізувати офіційні документи реформ середньої освіти США; *конкретно-наукових* – *метод термінологічного аналізу* уможливив розкриття сутності досліджуваних педагогічних явищ за допомогою виявлення та уточнення значень і смислів основоположних понять; *метод контент-аналізу* дозволив виявлення найбільш уживаних в теорії освіти США термінів, які використовуються як синоніми до терміна культура школи та визначення смислових відмінностей між ними; *порівняльно-історичний, хронологічний та причинно-наслідковий*, які дозволили схарактеризувати етапи становлення й розвитку культури американської школи в історичній ретроспективі; *системно-структурний аналіз* уможливив з'ясування взаємозв'язку та взаємодії структурних елементів досліджуваного феномену; методи *наукової екстраполяції та компаративного аналізу* використані для визначення можливостей творчого використання позитивного американського досвіду розвитку культури школи у процесі модернізації системи загальної середньої освіти в Україні; *емпіричних* – бесіди та Е-листування з американськими науковцями з метою уточнення та верифікації отриманих даних.

Джерельну базу дослідження становлять:

- офіційні документи освітніх реформ: «Нація у небезпеці» (1983 р.), «Америка – 2000: стратегія освіти» (1990 р.), «Цілі – 2000: Закон про освіту в Америці» (1994 р.), «Акт якісної освіти для всіх дітей» (1999 р.), «Жодної невстигаючої дитини» (2002 р.), «Гонка до вершини» (2009 р.); директивні та нормативні акти урядів штатів і навчальних округів; рішення Федерального суду щодо розвитку освіти; доповіді та рішення парламентських комісій з питань освітньої політики;
- аналітичні матеріали національних і міжнародних економічних, фінансових, культурно-освітніх та професійних організацій, у яких висвітлено механізми та результати реформування середньої освіти США 80-х років ХХ – початку ХХІ століття (Американської федерації вчителів, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), ЮНЕСКО);
- монографічні праці та наукові статті американських теоретиків освіти (Р. Барт, В. Бойд, А. Брік, Л. Дарлінг-Хеммонд, Т. Діл, Р. Дюфор, Р. Еванс, Дж. Коулман, Дж. Ліндвол, К. Луїс, Ф. Ньюман, К. Петерсон, Л. Столл, С. Томпсон, Дж. Філіпс, М. Фуллан, Д. Фучз, Е. Харгрівс, Дж. Хофстед та ін.);
- інформаційно-аналітичні матеріали американських «мозкових центрів» (think tanks): Брукінського інституту (Brookings Institution), Інституту імені Г. Гувера (Hoover Institution), Фонду Т. Фордхема (Fordham Foundation);

- матеріали національних і міжнародних дослідницьких центрів: Центру дитячої та сімейної політики (Center for Child and Family Policy), Центру освітньої політики (Center on Education Policy), Консорціуму з вивчення політики в галузі освіти (Consortium for Policy Research in Education), Національного центру політичного аналізу (National Center for Policy Analysis);
- матеріали вітчизняних і зарубіжних науково-педагогічних періодичних видань («Освіта»; «Рідна школа»; «Шлях освіти»; «Педагогіка»; «Порівняльно-педагогічні студії»; «International Journal of Leadership in Education»; «American Journal of Education»; «Education Administration Quarterly»; «Educational leadership»; «Educational Management and Administration»; «Educational Policy»; «Educational Researcher»; «Journal of Educational Change»; «School Leadership and Management» тощо).

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що в українській педагогічній науці *вперше*:

- схарактеризовано концептуальні підходи до розгляду культури школи в сучасній теорії освіти США, визначено структурні елементи культури школи та її основні типи;
- виокремлено історичні етапи становлення й розвитку культури американської школи: 1) пуританська культура періоду колонізації Америки та створення перших шкіл громадами колоністів (1607–1776 рр.); 2) громадянська культура періоду державо- та націєтворення, поширення на освіту ідей демократії та філософії Просвітництва (1776 р. – перша половина XIX ст.); 3) прагматична культура часів розвитку промислового виробництва, демократизації доступу до освіти, прагматизації її змісту (друга половина XIX – перша половина XX ст.); 4) протестна культура періоду активізації боротьби за соціальну справедливість та забезпечення рівного доступу до освіти (60-ті–70-ті рр. XX ст.); 5) культура високих досягнень періоду загострення глобальної економічної та політичної конкуренції, підвищення вимог суспільства до якості освіти для всіх (1983 р. – початок XXI ст.);
- з'ясовано, що провідними стратегіями розвитку досліджуваного феномену в період освітніх реформ 80-х рр. XX – початку XXI ст. є: формування культури високих досягнень, культури співробітництва, культури безпечного та турботливого середовища. Механізмами розвитку культури школи стало запровадження інноваційних навчальних, виховних та управлінських практик, зумовлених завданнями освітніх реформ в контексті запровадження програм розвитку школи як професійної навчальної громади (professional learning community), чартерних шкіл (charter schools), автономного шкільного менеджменту (school based management), інноваційних шкільних мереж (innovative school networks) та програм школи як турботливої громади (school as caring community);
- на основі порівняння особливостей розвитку культури американської та української школи окреслено можливості використання інноваційних ідей американського досвіду розвитку культури школи в Україні на національному, місцевому та інституційному рівнях.

У дослідженні *конкретизовано*: історичні витoki формування культури американської школи, її роль в освітніх реформаційних процесах.

Подальшого розвитку дістали ідеї розвитку культури високих досягнень у контексті перетворення школи на професійну навчальну громаду та діяльності інноваційних освітніх мереж.

У *науковий обіг уведено* раніше невідомі й маловідомі українським науковцям англomовні джерела та історичні факти щодо розвитку культури американської школи.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що узагальнені положення щодо сутності поняття «культура школи» як важливого фактора освітніх реформ, етапів розвитку культури американської школи, основних стратегій і механізмів її розвитку включено до змісту курсів із педагогіки, історії педагогіки, порівняльної педагогіки та педагогічного менеджменту, які викладаються в рамках бакалаврської та магістерської підготовки майбутніх учителів у ВНЗ України.

Інноваційні ідеї американського досвіду впровадження концепцій розвитку культури школи можуть застосовуватись у процесі модернізації освіти України в умовах розбудови глобального освітнього простору як освітніми політиками, науковцями, так і освітянами-практиками, для здійснення досліджень у галузі порівняльної педагогіки, подальшому оновленні змісту навчальних курсів із педагогічних дисциплін і створенні навчальних посібників. Матеріали дослідження можуть бути використані в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників як методичні рекомендації щодо підготовки вчителів до участі в реформаційних процесах.

Результати дослідження **впроваджено**: у навчальний процес Уманського державного педагогічного університету імені П. Тичини (довідка про впровадження № 1090/01 від 28.05.2012 р.); Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка про впровадження № 1385 від 31.05.2012 р.); Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка про впровадження № 414 від 21.06.2012 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка про впровадження № 1297 від 27.08.2013 р.), Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка про впровадження № 565 від 11.06.2012 р.).

Апробація отриманих результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Розбудова освіти для суспільства знань: мова, полікультурність, особистість» (Умань, 2010), «Освіта і наука в умовах глобальних викликів» (Сімферополь-Судак, 2010), «Інноваційні технології в освіті» (Ялта, 2010), «Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України» (Ялта, 2010), «Технології управління освітніми закладами» (Полтава, 2011), «Соціалізація особистості: культура, освітня політика, технології формування» (Суми, 2011), «Розвиток особистості та професіоналізму фахівця в системі неперервної освіти в контексті викликів XXI століття» (Чернівці, 2011), «Розвиток освітніх систем у

глобальному вимірі: тенденції і прогнози» (Умань, 2011), «Перспективи розвитку наукових досліджень у 21 столітті» (Щецин, Республіка Польща, 2013), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2014); *всеукраїнських* – «Сучасні наукові досягнення – 2008» (Миколаїв, 2008), «Порівняльно-педагогічні студії–2010» (Київ, 2010), «Перспективні наукові досягнення» (Миколаїв, 2011), «Педагогічна компаративістика – 2011: компаративістські підходи підтримки та розвитку обдарованості» (Київ, 2011); «Управління інноваційним розвитком освіти: глобальний та національний виміри» (Суми, 2012).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 28 роботах: розділ у колективній монографії та 27 одноосібних публікацій, з яких 13 статей у фахових наукових виданнях (з них зарубіжних – 2), 1 стаття у збірнику наукових праць, 13 статей у матеріалах науково-практичних конференцій та семінарів.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 389 найменувань, з них 259 англійською мовою. Подано 10 таблиць і 6 рисунків та 9 додатків на 19 сторінках. Повний обсяг тексту дисертації – 262 сторінки. Основний зміст викладено на 198 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, показано ступінь його наукового розроблення, зв'язок з науковими програмами та планами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методологічну й теоретичну основу дослідження; вказано хронологічні межі, схарактеризовано джерельну базу, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; відображено їх апробацію та впровадження в практику.

У першому розділі «**Теоретичні засади дослідження культури школи**» здійснено аналіз стану розроблення досліджуваної проблеми у вітчизняній порівняльній педагогіці, схарактеризовано концептуальні підходи до розгляду культури школи в сучасній теорії освіти США; виокремлено історичні етапи становлення й розвитку культури американської школи.

З'ясовано, що розвиток середньої освіти у США є предметом наукового інтересу широкого кола вітчизняних компаративістів. Схарактеризовано найбільш актуальні проблеми американської школи, що знайшли висвітлення в наукових розвідках українських дослідників. У проаналізованих порівняльно-педагогічних дослідженнях культура школи висвітлюється в контексті розгляду історії американської освіти, філософських засад її функціонування, особливостей управління, проблем навчання та виховання, особливостей професійного розвитку педагогічних кадрів.

Використання методів синтезу, порівняння та абстрагування, дозволило виявити генезу концептуальних підходів в американській теорії освіти, покладених в основу визначення ролі культури школи в досягненні навчальних результатів учнів:

1. Соціологічний підхід. Американські соціологи Дж. Коулмен та К. Дженкс стверджували абсолютний пріоритет походження учня та соціальних умов його проживання як факторів успішності навчання в школі. Значущість культури школи складає незначну частку від загальної сукупності впливів. Результати досліджень Коулмена-Дженкса на певний час підірвали переконаність суспільства в необхідності реформування американської школи та її культури.

2. Процесуальний підхід. Висновки досліджень У. Бруковера, Р. Едмондса та М. Раттера є цінними для розвитку вчення про культуру школи, оскільки в них ідеться про те, що організація навчальної діяльності (культура навчального процесу – learning culture) відіграє суттєву роль у досягненні навчального результату учнів. На цьому етапі було встановлено зв'язок між феноменом культури школи та ефективністю її діяльності. Значного розвитку набув рух удосконалення школи, у контексті якого підкреслювалася виняткова важливість культури школи та системи цінностей, на яких вона ґрунтується, як чинника освітніх змін.

3. Організаційний підхід. У центрі уваги дослідників (В. Чарлз, Л. Хілл, М. Герет, Г. Хофстед) перебувала проблема взаємозв'язку розвитку організаційної культури та ефективного лідерства, культури школи та освітніх змін.

На основі застосування методів термінологічного аналізу та контент-аналізу визначено, що в американській теорії освіти існує кілька підходів до тлумачення поняття «культура школи», узагальнення й систематизація яких дозволили трактувати досліджуване поняття як сукупність професійних практик, норм поведінки, базових цінностей і базових установок, які реалізуються та поділяються всіма членами шкільної організації.

Застосування методу системно-структурного аналізу уможливило виокремлення основних підходів до структурування культури школи: підхід горизонтальної (А. Харгрівс) та вертикальної (Е. Шейн) ієрархії. Згідно з першим, до структурних елементів культури школи належать норми, оціночні ставлення і переконання членів шкільної організації та стосунки між ними. Відповідно до другого, у культурі школи виділяють рівень артефактів і практик, цінностей і норм та рівень базових переконань. Останній із названих рівнів визначено як базовий; на його основі формується рівень цінностей, які, у свою чергу, візуалізуються через артефакти та практики.

Встановлено, що найбільш поширеною в американській теорії освіти є типологія культури шкільної організації, що базується на цінностях. Згідно з нею дослідниками виділено чотири типи організаційної культури: культура, орієнтована на владу і силу; рольова культура; культура, орієнтована на завдання; культура, орієнтована на особистість.

Доведено, що зі зміною акцентів освітньої політики США в досліджуваний період у американській теорії освіти стали фігурувати нові типи культури школи: *культура високих досягнень* (пов'язана з глобалізаційними тенденціями, що призвели до загострення економічної конкуренції та поставили питання про світові стандарти, якість освіти, звітність); *культура*

співробітництва (пов'язана з необхідністю подолання негативних наслідків загострення конкуренції між школами, вчителями, учнями); *культура безпечного та турботливого середовища* (зумовлена завданнями подолання моральної кризи в суспільстві, проявів насильства та злочинності в школі).

З'ясовано, що до основних функцій культури школи сучасні американські педагоги-теоретики (Р. Бейтс, Дж. Девід, Е. Холл, Т. Діл, Л. Смірїч) відносять: підвищення рівня унормованості життя шкільної організації (унормовання), сприяння позитивній ідентифікації працівників зі своїм навчальним закладом (ідентифікація), узгодження особистих інтересів членів шкільної організації та інтересів усієї організації (активізація), підвищення організаційної ефективності та покращення етики управління школою (демократизація), вирішення зовнішніх проблем та підтримка внутрішніх зв'язків навчального закладу (стабілізація).

Виявлено, що в американській теорії освіти існує принаймні два підходи до виокремлення етапів розвитку американської школи: за політичними критеріями та за соціально-економічними змінами. Історики американської освіти на основі політичних критеріїв (наявність–відсутність держави) визначають колоніальний (1607–1787 рр.) та національний етапи (1787 р. – до сьогодні). Відповідно до кардинальних політичних змін в американському суспільстві сучасні теоретики освіти США окреслюють три етапи розвитку американської школи: 1) колоніальний (1607–1776 рр.), 2) революційний (1776 р. – початок ХІХ ст.), 3) національний (ХІХ ст. – до сьогодні).

Аналіз численних джерел у галузі теорії освітніх реформ дав змогу стверджувати, що особливості розвитку культури американської школи зумовлені впливом складної сукупності культурно-історичних, соціально-політичних, соціально-економічних та педагогічних чинників, що визначили домінування певних суспільних і професійно-педагогічних цінностей. На їх основі формувалися відповідні цінності й норми поведінки в школі, які складають найбільш доступний для інтерпретації рівень культури навчального закладу.

У ході дослідження визначено й теоретично обґрунтовано основні історичні етапи становлення й розвитку культури американської середньої школи, а саме:

- 1) пуританська культура періоду колонізації Америки та створення перших шкіл громадами колоністів (1607–1776 рр.);
- 2) громадянська культура періоду державо- та націєтворення, поширення на освіту ідей демократії і філософії Просвітництва (1776 р. – перша половина ХІХ ст.);
- 3) прагматична культура часів розвитку промислового виробництва, демократизації доступу до освіти, прагматизації її змісту (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.);
- 4) протестна культура періоду активізації боротьби за соціальну справедливість та забезпечення рівного доступу до освіти (60-ті–70-ті рр. ХХ ст.);

5) культура високих досягнень періоду загострення глобальної економічної та політичної конкуренції, підвищення вимог суспільства до якості освіти для всіх (1983 р. – початок ХХІ ст.).

Таким чином, у результаті здійсненого порівняльно-історичного, хронологічного та причинно-наслідкового аналізу етапів розвитку культури американської школи виявлено, що вона розвивалася доволі суперечливо, однак завжди являла собою відображення цінностей американського суспільства в цілому та місцевої громади зокрема.

У другому розділі «**Стратегії та механізми розвитку культури школи в контексті реформи середньої освіти США 80-х років ХХ – початку ХХІ століття**» окреслено провідні стратегії та механізми розвитку культури школи в контексті реформи загальної середньої освіти США 80-х рр. ХХ – початку ХХІ ст.

З'ясовано, що провідними стратегіями розвитку культури американської школи досліджуваного періоду, стало формування:

1) культури високих досягнень у результаті запровадження в середній школі США стандартів світового рівня. Складовими культури високих досягнень є нова культура формування курикулуму; культура викладання, пов'язана з ідеєю високих очікувань щодо навчальних досягнень усіх учнів, розвитком їх творчого та критичного мислення; культура відповідальності, що пов'язана із запровадженням національних тестів, планових показників підвищення результатів діяльності шкіл, зворотного зв'язку між результатами оцінювання та подальшою практикою викладання. Важливим механізмом реалізації цієї стратегії стало запровадження програм розвитку шкіл як *професійних навчальних громад* (professional learning community – PLC) та *чартерних шкіл*. Метою PLC було підвищення якості навчальних досягнень учнів шляхом формування єдиної шкільної громади, готової до здійснення змін, забезпечення сприятливих умов для навчання учнів. Створення PLC забезпечило формування нового типу культури школи, характерними рисами якої є узгодженість дій, рішень; колективна відповідальність за навчальні результати; орієнтованість на дію та безперервний професійний розвиток педагогів, адміністраторів, на вдосконалення школи в цілому.

Аналіз діяльності *чартерних шкіл* дозволив виявити формування культури школи, яка ґрунтується, з одного боку, на цінностях свободи й надання широким правам усім членам шкільної громади, вільного висловлення переконань, учительського лідерства в умовах розширення автономії навчальних закладів та, з іншого – на цінностях взаємної відповідальності за власні дії, за результати роботи навчального закладу за рахунок підвищення державних вимог щодо освітніх стандартів і посилення звітності.

2) культури співробітництва, що актуалізована необхідністю формування готовності школи до змін, перетворення її на організацію, що навчається. Механізмом реалізації таких перетворень культури школи стало запровадження програм автономного шкільного менеджменту (school-based management – SBM) та інноваційних шкільних мереж (innovative school networks). Програми

SBM сприяли формуванню культури шкільного лідерства, підвищенню ініціативності членів шкільного колективу. Члени шкільної громади, згідно з результатами використання методів бесід та Е-листування з американськими науковцями з метою верифікації даних, наділені широкими повноваженнями: батьки виступають членами шкільних рад, що дає їм можливість захищати інтереси дітей; учителі отримують повноваження щодо захисту власних професійних і соціальних інтересів, можуть активно впливати на прийняття рішень у школах на користь покращення умов та якості навчання.

Виявлено, що виникнення *інноваційних шкільних мереж* пов'язане з ідеєю творення нових знань шляхом обміну інформацією. З'ясовано, що мережування уможливило розвиток культури співробітництва, орієнтованої на визнання цінності обміну знаннями, поширення та запровадження нових ідей, спільного планування роботи, перманентного професійного зростання шляхом навчання, що, у свою чергу, підвищує готовність учителів брати участь в освітніх реформах.

3) культури безпечного та турботливого середовища, яка розвивається у зв'язку з реалізацією національної стратегії запобігання та подолання насильства в загальноосвітніх закладах. Механізмом реалізації цієї стратегії стало запровадження програм діяльності шкіл як *турботливих громад*. Визначено, що основними принципами діяльності школи як турботливої громади є: тісний зв'язок між школою та місцевою громадою; забезпечення освітніх прав і можливостей повноцінного розвитку для кожного учня; безпечність шкільного середовища; партнерство школи й батьків; чітке розмежування сфер відповідальності кожної групи членів шкільної громади; пропаганда спільної відповідальності за власність школи; взаємоповага; атмосфера радості.

Таким чином, запровадження в контексті реалізації реформ досліджуваного періоду нових навчальних, виховних та управлінських практик, що призвели до виникнення в американській школі нових норм поведінки, базових цінностей і базових установок, мало наслідком появу таких стратегій розвитку культури школи, які визначено як розвиток культури високих досягнень, культури співробітництва та культури безпечного й турботливого середовища.

У третьому розділі **«Можливості впровадження інноваційних ідей американського досвіду розвитку культури школи в Україні»** подано порівняльну характеристику особливостей розвитку культури американської та української школи, сформульовано рекомендації щодо можливостей використання інноваційних ідей американського досвіду розвитку культури школи в умовах модернізації вітчизняної освіти.

Доведено, що основними культурно-історичними, соціально-економічними та соціально-політичними чинниками, що зумовили особливості культури вітчизняної школи, є християнські цінності, філософія західноєвропейського та українського просвітництва, культ матері, землі та праці, естетизм, дух боротьби проти національних і соціальних утисків, тісний зв'язок між членами шкільної громади. Основними рисами культури сучасної української школи є ієрархічна

підпорядкованість, бюрократичність, колегіальність, слабкий рівень взаємодії із зовнішніми партнерами та впливу на них.

У результаті застосування компаративного аналізу генези культури американської та української школи та застосування методу наукової екстраполяції визначено можливості використання інноваційних ідей американського досвіду розвитку культури школи України на національному, місцевому та інституційному рівнях. Найбільш перспективними визначено такі:

- *на національному рівні*: оновлення освітньої законодавчої бази з урахуванням сучасних досліджень щодо природи, сутності та основних закономірностей запровадження реформ у галузі освіти, результатів сучасних досліджень американських теоретиків освіти щодо культури школи; забезпечення на законодавчому рівні можливості шкільних організацій визначати оптимальні для них шляхи взаємодії з батьками та іншими групами населення; розробка нормативно-правового забезпечення участі шкіл у програмах автономного шкільного менеджменту, інноваційних освітніх мережах; оновлення змісту та структури педагогічної освіти. Зокрема важливим бачиться поглиблення вивчення порівняльної педагогіки, у контексті якої необхідно сформулювати в майбутніх учителів розуміння специфіки та сутності школи як організації особливого типу, а також особливостей процесів, які відбуваються в шкільній організації під час здійснення реформ у галузі освіти;

- *на місцевому рівні*: розширення повноважень членів шкільних громад і місцевих органів управління освітою, запровадження програм автономного шкільного менеджменту, активізація поширення знань за допомогою інноваційних освітніх мереж, що сприятиме формуванню готовності учасників навчально-виховного процесу брати участь в освітніх реформах. Розвиток співробітництва шкільної адміністрації, учителів, батьків, учнів, місцевої громади сприятиме підвищенню відповідальності вчителів за результати професійної діяльності, координації зусиль педагогічного колективу в запровадженні педагогічних новацій;

- *на інституційному рівні*: творче використання принципів і механізмів реалізації стратегій «школи як турботливої громади» та «школи як професійної навчальної громади». Вважаємо, що розширення повноважень учителів у процесі прийняття управлінських рішень, розвиток та встановлення колегіального характеру управління в українських школах сприятиме стійкому розвитку культури навчального закладу, освітнього лідерства, активізації професійного розвитку вчителів, підвищенню ефективності навчального процесу.

У цілому, порівняння особливостей розвитку культури американської та української школи дає змогу стверджувати, що використання інноваційних ідей досвіду США доцільно здійснювати переважно на рівні загальних стратегій з урахуванням історичних, соціально-економічних, культурних, політичних, філософських, релігійних та інших чинників формування культури вітчизняної середньої школи.

З'ясування теоретичних засад та основних стратегій розвитку культури американської школи в контексті реформи середньої освіти США 80-х років ХХ – початку ХХІ століття дає підстави сформулювати такі **ВИСНОВКИ:**

1. Здійснено аналіз стану розроблення досліджуваної проблеми у вітчизняній порівняльній педагогіці. Доведено, що культура американської школи як об'єкт дослідження становить значний інтерес для вітчизняних дослідників у галузі педагогічної компаративістики, про що свідчить значна кількість наукових розвідок.

У процесі дослідження не виявлено наукових розвідок у вітчизняній порівняльно-педагогічній американістиці, в яких цілісно розкрито стратегії розвитку культури американської школи, проте окремі напрями розвитку досліджуваного феномену розглядаються в руслі інших наукових розвідок, у яких аналізуються різні аспекти діяльності американської середньої школи. Встановлено, що у вітчизняних працях культура школи розглядається в контексті досліджень, що присвячені історії розвитку, філософським засадам функціонування, особливостям управління американською школою, проблемам змісту освіти та виховання, підготовки педагогічних кадрів. Не зважаючи на важливість вивчення культури школи як фактора, від якого залежить ефективність освітніх реформ, у проаналізованих роботах відсутнє встановлення зв'язків між ефективністю запровадження окремих освітніх інновацій, реформування системи освіти та відповідними змінами в культурі школи.

Аналіз зазначених аспектів розгляду культури американської школи дозволив констатувати, що в розглянутих наукових розвідках відсутній цілісний аналіз феномена культури американської школи як окремого об'єкта дослідження.

2. Схарактеризовано концептуальні підходи до розгляду культури школи в сучасній теорії освіти США. Виявлено, що в американській теорії освіти під поняттям «культура школи» (school culture) науковці мають на увазі її «організаційну культуру» (organizational culture) і вживають ці терміни як взаємозамінні.

Визначено існуючі в американській теорії освіти підходи до визначення культури школи за основоположним компонентом установок, які є спільними для всіх членів шкільного колективу: 1) культура школи як система колективних установок, думок про природу стосунків, людську природу, об'єктивність, дійсність, навколишнє середовище тощо; 2) культура школи як система загальноприйнятих у шкільному колективі цінностей; 3) культура школи як система норм поведінки, на яких базуються шкільні практики. Обґрунтовано трактування культури школи як системи професійних практик, норм поведінки, базових цінностей та базових установок, які реалізуються та поділяються усіма членами шкільної організації.

Встановлено, що культура школи відіграє важливу роль у формуванні внутрішнього середовища сучасного навчального закладу. Функціями культури школи в цьому процесі визначено: підвищення рівня унормованості життя

шкільної організації, сприяння позитивній ідентифікації працівників з навчальним закладом, узгодження особистих та організаційних інтересів, підвищення організаційної ефективності, вирішення зовнішніх проблем та підтримка внутрішніх зв'язків навчального закладу.

3. На підставі аналізу культурно-історичних, соціально-політичних, соціально-економічних та педагогічних чинників формування культури американської школи виокремлено такі історичні етапи її становлення і розвитку: 1) пуританська культура перших навчальних закладів періоду колонізації Америки (1607–1776 рр.); 2) громадянська культура періоду становлення державності та поширення на освіту ідей демократії і Просвітництва (1776 р. – перша половина XIX ст.); 3) прагматична культура часів масовізації освіти та панування ідей прогресивізму (друга половина XIX – перша половина XX ст.); 4) протестна культура періоду активізації боротьби за забезпечення соціальної справедливості та рівного доступу до освіти (60-ті–70-ті рр. XX ст.); 5) культура високих досягнень періоду загострення глобальної економічної та політичної конкуренції (1983 р. – початок XXI ст.).

Виявлено, що в досліджуваний період зміни культури американської школи визначалися пріоритетними завданнями реформ, представленими в документах та законодавчих актах: запровадження світових стандартів якості освіти, посилення звітності навчальних закладів («Нація у небезпеці» (1983 р.), «Акт якісної освіти для всіх дітей» (1999 р.), «Жодної невстигаючої дитини» (2002 р.), «Гонка до вершини» (2009 р.); подолання загострення конкуренції між школами, вчителями, учнями («Америка – 2000: стратегія освіти» (1990 р.), «Цілі – 2000: Закон про освіту в Америці» (1994 р.); створення безпечного навчального середовища у школах та місцевій громаді в цілому («Школи і громади безпечні та вільні від наркотиків» (1989 р.), «Про безпеку та запобігання насильству серед учнівської молоді» (2001 р.).

4. З'ясовано провідні стратегії та механізми розвитку культури американської школи у 80-х рр. XX – на початку XXI ст. Визначено, що такими стратегіями стали: формування культури високих досягнень, культури співробітництва, культури безпечного та турботливого середовища.

Обґрунтовано, що механізмами розвитку культури школи стало запровадження нових навчальних, виховних та управлінських практик, а саме:

- програм розвитку школи як професійної навчальної громади (неперервний професійний ріст, когерентність дій та рішень, колективна відповідальність, високий рівень довіри між членами шкільного персоналу, широкі права і можливості для членів громади, орієнтованість на постійне вдосконалення школи);
- чартерних шкіл (надання широкої автономії у поєднанні з жорсткими вимогами щодо звітності);
- програм автономного шкільного менеджменту (зміна моделей поведінки членів шкільної громади шляхом наділення їх широкими повноваженнями та відповідальністю за процес та результати навчання, за атмосферу в школі та культуру навчального закладу в цілому);

- інноваційних шкільних мереж (вироблення навичок співробітництва, підвищення мотивації та можливості щодо поширення й запровадження нових ідей, утвердження ідеї постійного професійного зростання шляхом обміну новими ідеями, позитивним досвідом, що значно підвищує готовність учителів до участі в процесах змін);
- програм школи як турботливої громади (розвиток культури турботливого та безпечного середовища, в основу якої покладено тісну взаємодію між школою та громадою задля створення безпечних умов для успішного навчання й виховання учнів; розвиток позитивних рис кожної дитини та членів її сім'ї незалежно від походження).

Визначено, що схарактеризовані стратегії розвитку культури американської школи взаємодоповнюють і збагачують одна одну. Разом із тим відзначаємо наявність певних суперечностей у розвитку культури школи США, а саме – між цінностями конкурентної боротьби, породжуваними механізмами звітності й відповідальності шкіл за результати їх діяльності, та цінностями співробітництва, що є базовими для функціонування навчальних закладів у межах програм «школа як професійна громада», «школа – турботлива громада», інноваційних шкільних мереж. Усвідомлення означеної суперечності є принципово важливим у контексті формування ціннісних орієнтирів нової культури американської школи.

5. Схарактеризовано основні чинники формування культури вітчизняної школи, до яких належать цінності християнської релігії православ'я, філософія Просвітництва, землеробство як спосіб життя, прагнення естетизувати побут і робочий процес, тривалий період соціальних та політичних утисків, тісний взаємовплив членів шкільного колективу. Встановлено, що основними рисами культури сучасної української школи є бюрократичність, колегіальність, стабільність, слабкий вплив на членів шкільної організації.

Окреслено можливості використання інноваційних ідей американського досвіду розвитку культури школи в Україні на національному, місцевому та інституційному рівнях.

На національному рівні вважаємо за необхідне оновлення законодавчої бази освіти з урахуванням актуальних досліджень у галузі теорії освітніх реформ, зокрема результатів сучасних досліджень американських науковців щодо культури школи як фасилітатора освітніх змін; забезпечення на законодавчому рівні можливості шкільних організацій визначати оптимальні для них шляхи взаємодії з батьками та іншими зацікавленими сторонами; розробку нормативно-правового забезпечення участі шкіл у програмах автономного шкільного менеджменту та в інноваційних освітніх мережах.

На місцевому рівні пропонуємо низку заходів, що спрямовані на формування готовності учасників навчально-виховного процесу до участі в освітніх реформах завдяки змінам культури школи, що полягають у делегуванні місцевим органам управління освітою більш широких повноважень; запровадження програм автономного шкільного менеджменту, активізацію методичних контактів суб'єктів навчального процесу в межах інноваційних шкільних мереж.

На інституційному рівні варто сприяти перетворенню навчального закладу на суб'єкт реформаційних освітніх змін шляхом розширення повноважень учителів, їх професійного та особистісного розвитку в межах перетворення культури вітчизняної школи на принципах американських турботливих громад і професійних навчальних громад.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Вважаємо, що на подальше вивчення заслуговує узагальнення перспективного зарубіжного педагогічного досвіду підготовки вчителів до реалізації лідерських функцій в умовах розвитку культури школи та керівників шкіл до роботи в команді з учителями-носіями лідерських якостей, досвіду розробки механізмів залучення громадських організацій та місцевої освітньої адміністрації до співпраці із середніми навчальними закладами.

Основні наукові результати висвітлено в таких працях автора:

1. Довгополова Г. Г. Змістові інновації у порівняльно-педагогічній освіті: до проблеми вивчення культури американської школи / Г. Г. Довгополова // Інновації у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя: методологічні, змістові та методичні засади : [монографія] / [за ред. проф. А. А. Сбруєвої]. – Суми : Видавництво «Мак Ден», 2011. – С. 226–247.

2. Костенко Г. Г. Досвід реформ школи в США на допомогу українській освіті / Г. Г. Костенко // Педагогічні науки : збірник наукових праць. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2006. – Ч. 1. – С. 103–108.

3. Костенко Г. Г. Інноваційні освітні мережі як засіб формування інноваційної культури шкіл / Г. Г. Костенко // Педагогічні науки : збірник наукових праць. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. – Ч. 2 : Неперервна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. – С. 28–33.

4. Костенко Г. Г. Досвід системної реформи освіти США. Можливості використання прогресивних надбань у системі української педагогічної освіти / Г. Г. Костенко // Педагогічні науки : збірник наукових праць. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. – Ч. 4. – С. 21–25.

5. Костенко Г. Г. Організаційний клімат та культура школи як важливі чинники освітніх реформ: аналіз американського досвіду / Г. Г. Костенко // Педагогічні науки : збірник наукових праць. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – Ч. 3. – С. 76–82.

6. Костенко Г. Г. Проблема культури американської школи у вітчизняних порівняльно-педагогічних дослідженнях / Г. Г. Костенко // Порівняльно-педагогічні студії / редкол.: Н. М. Лавриченко (голов. ред.) [та ін.]. – Умань : ПП Жовтий, 2010. – С. 16–22.

7. Костенко Г. Г. Поняття «культура школи» у сучасній теорії освіти США / Г. Г. Костенко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія : зб. ст. – Ялта : РВВ КГУ, 2010. – Вип. 29, ч. 1. – С. 112–117.

8. Костенко Г. Г. Проблема структури культури школи у сучасній теорії освіти США / Г. Г. Костенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – № 5 (7). – С. 72–78.

9. Костенко Г. Г. Формування нової культури американської школи в контексті запровадження автономного шкільного менеджменту / Г. Г. Костенко // Витоки педагогічної майстерності: збірник наукових праць Полтавського нац. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2011. – Вип. 8, ч. I. – С. 177–182.

10. Довгополова Г. Г. До проблеми вивчення культури американської школи у педагогічних вищих навчальних закладах України / Г. Г. Довгополова // Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – Вип. 571 : Педагогіка та психологія. – С. 62–68.

11. Довгополова Г. Г. Концепції рекультуризації школи в сучасній американській педагогічній думці / Г. Г. Довгополова // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : Педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк : ТОВ «Цифрова типографія», 2012. – Вип. 11 (202). – С. 11–15.

12. Довгополова Г. Г. Можливості впровадження американського досвіду розвитку культури школи в умовах реформування вітчизняної освіти / Г. Г. Довгополова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – № 5 (31). – С. 11–18.

13. Довгополова А. Г. Развитие организационной культуры школы в концепции «Заботливой школы» / А. Г. Довгополова // Учёные записки университета имени П. Ф. Лесгафта : научно-теоретический журнал. – Санкт-Петербург : Издательство Санкт-Петербургского политехнического университета, 2013. – № 2 (96). – С. 40–44.

14. Довгополова А. Г. Концепция профессиональной учебной общины в современной американской теории образования / А. Г. Довгополова // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия : Педагогика, психология. – Тольятти : Издательство Тольяттинского государственного университета, 2013. – № 2 (13). – С. 101–104.

АНОТАЦІЯ

Довгополова Г. Г. Культура американської школи в контексті реформи середньої освіти США 80-х років ХХ – початку ХХІ століття. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка МОН України, Суми, 2014.

Дисертацію присвячено з'ясуванню теоретичних засад, провідних стратегій, механізмів розвитку культури американської школи в контексті

реформи середньої освіти США 80-х років ХХ – початку ХХІ століття та окресленню можливостей використання інноваційних ідей американського досвіду в Україні.

Визначено стан розроблення проблеми культури американської школи в сучасній вітчизняній порівняльній педагогіці.

Схарактеризовано концептуальні підходи до розгляду культури школи в сучасній теорії освіти США.

Виокремлено історичні етапи становлення і розвитку культури американської школи.

З'ясовано провідні стратегії (розвиток культури високих досягнень, культури співробітництва, культури турботливого та безпечного середовища) та механізмів (програм розвитку культури школи як професійної навчальної громади, чартерних шкіл, автономного шкільного менеджменту, інноваційних шкільних мереж) розвитку культури американської школи в контексті реформи середньої освіти США 80-х років ХХ – початку ХХІ століття.

На основі порівняння особливостей розвитку культури американської та української школи окреслено можливості використання інноваційних ідей американського досвіду в Україні.

Ключові слова: культура школи, середня освіта США, реформа, стратегії й механізми розвитку культури школи, автономний шкільний менеджмент, турботлива громада, професійна навчальна громада, партнерство школи й громади, впровадження інноваційних ідей.

Довгополова А. Г. Культура американской школы в контексте реформы среднего образования США 80-х годов ХХ – начала ХХІ века. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Сумский государственный педагогический университет имени А. С. Макаренка МОН Украины, Сумы, 2014.

Диссертация посвящена выяснению теоретических основ, основных стратегий, механизмов развития культуры американской школы в контексте реформы среднего образования США 80-х годов ХХ – начала ХХІ века и определению возможностей использования инновационных идей американского опыта в Украине.

Определено состояние разработки проблемы культуры американской школы в современной отечественной сравнительной педагогике.

Охарактеризованы концептуальные подходы к рассмотрению культуры школы в современной теории образования США.

Выделены исторические этапы становления и развития культуры американской школы.

Выяснены основные стратегии (развитие культуры высоких достижений, культуры сотрудничества, культуры заботливой и безопасной среды) и механизмы (программ развития культуры школы как профессиональной учебной общины,

чартерних школ, автономного школьного менеджмента, инновационных школьных сетей) развития культуры американской школы в контексте реформы среднего образования США 80-х годов XX – начале XXI века.

На основании сравнения особенностей развития культуры американской и украинской культуры школы определены возможности использования инновационных идей американского опыта в условиях модернизации образования Украины.

Ключевые слова: культура школы, среднее образование США, реформа, стратеги и механизмы развития культуры школы, автономный школьный менеджмент, заботливая община, профессиональная учебная община, партнёрство школы и общины, внедрение инновационных идей.

Dovgopolova G. G. American School Culture in the Context of USA Secondary Education Reform during the 80th of XX Century – the Beginning of the XXI Century. – On the Right of Manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Science in specialty 13.00.01 – General Pedagogics and History of Pedagogics. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, MES of Ukraine, Sumy, 2014.

The author investigates the theoretical basis, major strategies and mechanisms of the American school culture development in the context of USA secondary education reform during the 80th of XX century – the beginning of the XXI century and outlining opportunities to implementation of innovative American experience in Ukraine.

The analysis of development of American school culture problem in modern native comparative pedagogical thought is done. Thus scientists explore the problem of American school culture in the context of such problems: the history of American education, philosophical principles of its functioning, management features, problems of training and education, the characteristics of the professional development of pedagogical staff.

The concept «school culture» in the modern theory of education of the USA is characterized. It is determined that there are different approaches to the interpretation of the concept «school culture» in the American theory of education, a compilation of which allowed us to determine it as a complex of professional practice, standards of behavior, the basic values and facilities that are implemented and shared by all members of the school organization. The main approaches to its structure elements and functions are covered.

On the basis of analysis of cultural, historical, socio-economic, socio-political and pedagogical factors the stages of development of American school culture are defined: 1) Puritan culture (1607–1776); 2) the civic culture (1776 – the first half of the XIXth century); 3) the pragmatic culture (the second part of the XIXth – first half of the XXth century); 4) protest culture (60-s–70-s of the XXth century); 5) high achievements culture (1983 – the beginning of the XXI century).

It is revealed that the major strategies of development of American school culture in the context of the reform of secondary education in the USA 80s of XX – beginning of XXI century period are: the creation of high achievements culture,

culture of partnership, culture of safe and caring environment. Mechanisms of such development of school culture were the introduction of the new curriculum, educational and managerial practices, certain tasks of educational reform, first of all programs of development of schools as professional learning communities, charter schools, school based management, innovative school networks, and also programs of the school as a caring community.

Comparative characteristic of Ukrainian and American school culture is given; innovation potential of the American experience in the school culture development and opportunities for its use in Ukraine are defined.

At the national level the educational legislative base should be upgraded taking into account modern researches in the field of the theory of educational reforms, the results of modern American researches on the school culture as a facilitator of educational change, the possibilities of school organizations to define optimal ways of cooperation with parents and other stakeholders; development state support of schools participation in the programs of school based management and innovative educational networks.

At the local level a range of activities aimed the formation of readiness of the participants of the educational process to participate in the educational reforms through their empowerment as well as local education authorities are offered; implementation of programs of school based management, strengthening the methodological contacts of the educators within the innovative school networks.

At the institutional level the transformation of the educational institutions by improving leadership skills of teachers, their professional and personal development in the framework of the reconstruction of secondary schools into «caring communities» and «professional learning community» should be promoted.

Key words: school culture, USA secondary education, reform, strategies and mechanisms of school culture development, school based management, caring community, professional learning community, partnership of school and community, implementation of innovative ideas.

Підписано до друку 12.09.2014. Формат 60x90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А.С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

